

איתות מציל חיים: איך נדהה מצוקה נפשית לפני התמוטטות?

כבר כמה פעמים יצא לי לשבת עם גברים ששלום הבית שלהם התמוטט. ניסיתי להטות אוזן ולתת כתף, אבל הדבר המדהים הוא שהם התקשו לתפוס את המקום שהתגלגלו אליו. הם לא זיהו את עומק השבר בו שרוי הצד השני ולא צפו את האסון המתקרב. האישה כבר שעטה קדימה, נחושה בהחלטתה להיפרד, והם היו תקועים במחשבה שהשד לא נורא ואפשר לחזור אחורה.

נוצר צורך לייצר סימן מקדים לכאב שמתעצם ועולה על גדותיו. בדיוק כמו שכולנו מכירים את האיתותים הקריטיים למצוקה פיזית שמחייבים קפיצה מהמקום ומתן עזרה, כמו לחץ בחזה, הכחלה ואיבוד הכרה ל"ע, כך עלינו להיות מודעים לאותות למצוקה נפשית שמהווה סכנת חיים רגשית ופסיכולוגית ומחייבים התייחסות דחופה.

אנו רוצים לדבר על המשמעות העמוקה של **הצעקה**. בכי וצעקה הם קו אדום שמחייב התייחסות דחופה. כשאדם לצדנו שופך דמעות – זה הזמן לוותר מידים. לא להיות צודק ולא להמשיך עם החישובים ההגיוניים, שכן הזולת כבר אינו כלי לצידיקים שלנו. הוא נמצא על הקצה הרגשי ואיבד את היכולת לסחוב עוד.

כדי להבין את העניין, הבה נחקור את המצווה שאפשר להגדיר אותה בתור המהפכנית ביותר בתרי"ג, שפועלת נגד כל הכללים שהתורה עצמה קבעה: פסח שני.

אנו חיים בעולם בו יש מחיר לאיחורים. תאריך נקוב בחוק הוא לא המלצה ולא רשות, אלא מועד מחייב שאי אפשר להשיב אותו לאחור. אדם שאיחר לבנק או למשרד הפנים, אינו יכול להיכנס פנימה. קבלן שלא הגיש את ההצעה למכרז במועד הנקוב – החמיץ את ההזדמנות להשתתף בו. במקרים אחרים, איחור גורר קנס משמעותי, כמו איחור בעמידה בחוזה או בתשלום למס הכנסה¹.

להבדיל, ככה הסדר בתורה: מי שחילל שבת בזדון או בשוגג, אינו יכול להשלים את השבת ביום שלישי. מי שפספס צום יום הכיפורים בזדון או אפילו באונס - כי היה שבו באושוויץ או במחנה עבודה ברוסיה - אינו מקבל הזדמנות שניה לצום כשמתאפשר לו.

יתירה מכך – וזאת ההלכה הנוגעת לענייננו. בדיני הקרבת הקורבנות ישנו כלל פשוט שאין בו חולק:

1. ויקרא כג, לז: אלה מועדי ה' ... להקריב אשה לה' עלה ומנחה זבח ונסכים דבר יום ביומו – מדרש ספרא אמור יב, ט: 'דבר יום ביומו' מלמד שאם עבר היום ולא הביאו אינו חייב באחריות. ברטנורא על משנה תמורה ב, א: שאם עבר זמנם אינו חייב להקריבם, שעבר זמנם בטל קרבנם.

עד"ז נפסקה ההלכה לגבי מי ששכח להתפלל שחרית או מנחה, שאינו יכול להשלים את רוב חלקי התפילה כפסוקי דזמרה וברכות קריאת שמע בהזדמנות אחרת. שכן התפילות באות במקום קורבנות ועבר זמנם בטל קרבנם. (רק לגבי שמונה עשרה יכול להשלימה בתפילה הבאה, שכן התפילה היא גם לשם בקשת רחמים ובקשה יפה תמיד. וגם אז, אין לו שכר תפילה בזמנה)².

¹ יוסי היה מאחר כרוני לעבודה. הוא קנה את כל סוגי השעונים המעוררים, אבל שום דבר לא עבד והוא היה מאחר לעבודה. הבוס איבד את הסבלנות ועדכן אותו כי באיחור הבא הוא מפוטר.

יוסי פנה לייעוץ רפואי והרופא נתן לו כדור שינה בזכותו יישן טוב ויקום בקלות בבוקר. הוא התעורר בחמש וחצי, שעתיים לפני כל יום ורץ לעבודה בהתלהבות. הוא בישר לבוס שהוא נטל כדור שינה וקם בזמן. "שמח לשמוע, אבל איפה היית אתמול כל היום..."

² נעיר לחביבות העניין כי הדברים נוגעים במיוחד לימים שאנו נמצאים בהם: בימים אלו אין אומרים תחנון עד יב סיון, שכן לכל חג ישנם שבעה ימי תשלומים בהם נמשכת שמחת החג ואפשר להקריב את עולת הראיה שהביאו העולים לרגל ולא הספיקו להקריבם ביום טוב ראשון. ובעוד בסוכות ופסח ישנם ימי חול המועד, לחג השבועות אין חול המועד ולכן קבעו להמשיך ולהקריבם עד יב סיון. עכ"פ ראינו כאן שנצרכו לתקנה מיוחדת של שבעת ימי תשלומין, אבל בלא זה עבר זמנו בטל קרבנו. ובוודאי שאחרי שחלפו שבעה ימים אין עוד מושג של הקרבת קורבנות המועד.

שולחן ערוך רבינו הזקן סימן קח: טעה או נאנס ולא התפלל מנחה, צריך להתפלל ערבית שנים, הראשונה לשם ערבית והב' לתשלומין. ואע"פ שהתפלול הן כנגד הקרבנות, אין אומרים כיון שעבר יומו בטל קרבנו, כיון שמכל מקום התפלול הן בקשת הרחמים וכל אימת שיתפלל יש לו שכר תפלה, אלא שאין לו שכר תפלה בזמנה ... וברכות קריאת שמע לדברי הכל אין להם תשלומים.

וכאן עולה תמיהה עצומה שמערערת את כל היסודות שהזכרנו:

2. במדבר ט: ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשת הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא: ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקרב את קרבן ה' במעדו בתוך בני ישראל: ויאמר אליהם משה עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם.

אלו היו אנשים שנטמאו מסיבות טובות. הם היו עוסקים במצוות "חסד של אמת", בטיפול במתים עד סמוך לערב פסח ולא הספיקו להיטהר באפר פרה אדומה לפני כניסת החג.

סוכה כה: אותם אנשים מי היו? נושאי ארונו של יוסף הין, דברי ר' יוסי הגלילי. ר"ע אומר מישאל ואלצפן הין, שהיו עוסקין בנדב ואביהוא [שמתו בחנוכת המשכן³]. רבי יצחק אומר ... עוסקין במת מצוה היו שחל שביעי שלהן להיות בערב פסח.

וכאן מגיעה ההפתעה הראשונה: לכאורה משה אמור לדחותם ולומר 'עבר זמנו בטל קרבנו'. אבל משום מה מחליט להעביר את השאלה לדרג גובה יותר, לקב"ה בעצמו.

שם: וידבר ה' אל משה לאמור: דבר אל בני ישראל לאמור: איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחקה, לכם או לדורותיכם ועשה פסח לה' **בחדש השני בארבעה עשר יום** בין הערבים יעשו אתו על מצות ומרורים יאכלהו.

הקב"ה עונה בתשובה מהפכנית: אף פעם לא מאוחר. לא עשיתם פסח בניסן - תעשו באייר!. חודש אחרי היציאה ממצרים!. יתירה מכך: התשובה של הקב"ה היא הרבה יותר רחבה מהשאלה. ובעוד שמה שאל רק על אלו שפספסו באונס מסיבות טובות, הקב"ה מרחיב את המענה **לכל מי שפספסו!** אפילו אם היה טהור בפסח ראשון ורק בדיוק לא היה בירושלים בערב חג או אפילו אם לא הקריב **במיד, כי לא היה בא לו להתאמץ ולהיות בעיר בפסח ראשון** – גם יכול להשלים בפסח שני.

רמב"ם קרבן פסח ה: מי שהיה טמא בשעת שחיטת הפסח או שהיה בדרך רחוקה ... ולא הקריב בראשון - הרי זה מביא פסח בארבעה עשר לחדש השני ... **הזיד** ולא הקריב בראשון – מקריב בשני.

ואם מישהו לא הבין את הדרמטיות של המצווה, מסכם האדמו"ר הקודם מליובאוויטש:

היום יום יד אייר: פסח שני ענינו שאף פעם לא אבוד, יכולים תמיד לתקן, אפילו מי שהי' טמא, מי שהי' בדרך רחוקה, ואפילו "לכם", שהי' ברצונו, אף על פי כן יכולים לתקן.

וכאן עולה תמיהת האור החיים הקדוש: מה הם חשבו כשהקשו למה נגרע, והרי אמרו בעצמם את התשובה - כי היו טמאים וטמא לא מקריב?

אור החיים ט, ז: צריך לדעת טענת האנשים במאמר 'למה נגרע?' הלא טעמם בניהם שאמרו אנחנו טמאים ומה מבקשים ליתן להם תורה חדשה!?

כך לא ברורה התגובה של משה כשמעביר את השאלה לקב"ה ואינו עונה מיד: טמאים לא מקריבים?

צור המור: למה הוצרך משה לומר עמדו ואשמעה? הרי הדין ברור שאחר שהיו טמאים לא היו יכולים לעשות את הפסח?

וכל שכן שלא ברורה התשובה של הקב"ה, שמקבל את הטענה וקובע שעבר זמנו – לא בטל קרבנו?

³ תוס' שם מבאר כי פרשת טהרת מת ניתנה כמה ימים לאחר ראש חודש ניסן ולכן הם נטהרו באפר הפרה רק בשמיני בניסן והיום השביעי לטהרה חל בארבעה עשר בניסן.

ובכלל עולות קושיות מתבקשות: למה הקב"ה לא מסר מעצמו את המצווה הזו וחיכה שהם יעלו את הבעיה? ובכלל לא ברור איפה הגבולות של עבר זמנו לא בטל קרבנו? מדוע נתקן מועד ב' רק במצווה הזו ולא מצאנו "יום כיפור שני" או "סוכות שני" לאלו שהיה להם קר באוקטובר ולא ירדו לסוכה?

ב. האור החיים עונה כי הם נסמכו בטענתם על כך, שהיו טמאים מסיבות טובות ואינם צריכים להפסיד בגלל שהיו עסוקים במצווה נעלית כחסד של אמת.

3. אור החיים: ואולי כי לצד שנטמאו ברשותו יתברך... חשבו כי ידין ה' אותם כטהורים... ולזה טענו למה נגרע, וכי בשביל שעשו מצוה יהיו נגרעים מקרבן פסח!?

אולם להעיר שאין זה מיישב את מענה ה': מדוע השיב בהיתר לכל כי שפספס ואפילו במזיד?

ספר החינוך צועד בכיוון אחר: **חינוך שפ: לפי שמצות הפסח הוא אות חזק וברור לכל רואי השמש בחידוש העולם, כי עשה עמנו הא-ל ברוך הוא נסים ונפלאות גדולות ושינה טבע העולם לעיני עמים רבים... ועיני חידוש העולם הוא העמוד החזק באמונתנו ובתורתנו... על כן היה מרצונו ברוך הוא לזכות במצוה זו הנכבדת כל איש מישראל ואל יעכבהו אונס וריחוק מקום מעשותה.**

כשמדובר על מבחן מכריע בכניסה לאוניברסיטה – מעניקים מועד ב' ולא מתעקשים לדבוק בזמנים. וכך להבדיל קרבן פסח הוא מצווה חשובה מדי, בכדי להתעקש בו על זמנים. הוא היסוד עליו עומדת אמונתנו, משום שאותו ראינו **בעינינו הפיזיות** כמוכיח את מציאות ה' והשגחתו ומעורבותו בבריאה. ולכן זה הגיוני שהקב"ה יתחשב ויעניק בו מועד ב' למאחרים.

בהערה⁴ הובאה תוספת לחביבותא דמילתא אודות חשיבות הפסח.

ועדיין לא ברור: מדוע ניתנה מצווה יסודית כזו רק אחרי הצעקה ולא נמסרה מראש ככל המצוות?

אנו רוצים לפנות להסבר חסידי יסודי ומעורר השראה, שפותח דלת חדשה בקשר בינינו ובין הקב"ה.

ג. לפני שניגש להסבר החסידי, נוסיף פרפרת נפלאה המעצימה את הקושיה:

רש"י מעיר כאן כי פרשת פסח שני מוכיחה בבהירות את הכלל "אין מוקדם ומאוחר בתורה". שכן התורה מציינת **במפורש את התאריכים בהם נאמרו הדברים**: כאן נאמר שהפרשה נאמרה בחודש "הראשון" (בתחילת השנה השנייה ליציאת מצרים) ואילו ספר במדבר התחיל עם אמירה מפורשת שספירת ישראל נאמרה "באחד לחודש השני" – ומוכח שהתורה רוצה להדגיש וללמד כאן את הכלל שאין מוקדם ומאוחר בתורה⁵.

⁴ קרבן פסח וברית מילה הן שתי המצוות עשה היחידות שחייבים על ביטולן כרת. ומתאים עם דברי החינוך אודות מהותו של הפסח.

להאיר שחשיבות המצוות הללו באה לידי ביטוי בעובדה מופלאה נוספת: הן שתי המצוות הפופולאריות בעם ישראל. קרוב למאה אחוז מעמנו מלים את התינוקות ומשתתפים בסדר פסח. כך שכל יהודי – רחוק או קרוב – מרגיש בעצם נשמתו כי המצוות הללו מגדירות את עצם מהותו, את השאלה העמוקה "מי אני?".

בכך מבארים נקודה נפלאה: בשתי המצוות הללו זוכים לארח את אליהו הנביא. בברית מילה מכינים כיסא לאליהו מלאך הברית ובליל פסח מוזגים כוס לאלהו, אורח הסדר. בפשטות, הרבי מביא בהגדה את דברי רבי משה חאגיז (מרבני ירושלים לפני כמאתיים שנה) כי אליהו בא להעיד שהוא ביקר בברית מילה של כל המסובים והם מוכרים לו... שהרי 'כל ערל לא יאכל בו'.

אבל ישנו הסבר חזק וחסידאי מאין כמותו: אליהו בא לראות את עומק הנשמה של היהודי. אליהו היה הרי נביא גבורות שהכריז בייאוש "קנא קנאתי לה' אלוקי צבאות כי **עזבו בריתך** בני ישראל". ולכן הקב"ה שולח אותו לכל ברית וליל פסח כדי ללמוד שלא מתייאשים מיהודי. ישראל יכול לטעות בפניות, בפרשנות, אבל לא במהות.

⁵ בביאור יותר: הכלל שאין מוקדם ומאוחר בתורה, מובן ממקומות רבים בתורה וכבר בסוף פרשת בראשית (רש"י ו,ג), למדנו אותו. נאמר שם "לא ידון רוחי באדם לעולם... והיו ימיו מאה ועשרים שנה", היינו שה' ימיתן לאנשי המבול 120 שנה עד שישובו ואם לאו יביא עליהם מבול. ואולם מעת שנוולד יפת ונאמרה גזרת המבול, חלפו רק 100 שנה? וצריך לומר שהגזירה נגזרה עוד קודם שנמסרה לנח.

4. במדבר ט,א: בחודש הראשון – פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אייר [כפי שמתחיל ספר במדבר: 'באחד לחודש השני'], למדת [כאן בפרשת פסח שני] שאין מוקדם ומאוחר בתורה.

כאן עולה השאלה מדוע בחרה התורה להדגיש דווקא כאן עובדה בסיסית שמלווה אותה מתחילתה שאין מוקדם ומאוחר בתורה? והרי התופעה התרחשה כבר בפרשיות קודמות והיה לציין זאת שם?

מבאר הרבי דבר נפלא: כל עניין פסח שני הוא שאין מוקדם ומאוחר. התורה לא נבהלת מאיחורים. יכול יהודי להתעורר מאוחר, אחרי שחלף הפסח ולקבל שוב את החג כאילו לא יצאה הרכבת מהתחנה. ולכן כאן סומכת התורה את הכלל, שגם בסדר כתיבת ומסירת התורה, אין מוקדם ומאוחר.

ליקוטי שיחות כג/70: הכלל ד'אין סדר מוקדם ומאוחר', נלמד דווקא מפרשה זו דפסח שני. שכן עניינו של פסח שני הוא חיוב שלא על פי סדר, לאלו שלא הקריבו את קרבן הפסח במועדו. וגם המצווה הזו נמסרה לעם ישראל שלא על פי סדר, לא שהקב"ה ציווה עליה מלכתחילה, אלא רק כתשובה על טענת ישראל 'למה נגרע'.

והשאלה המהותית נשאלת: מה גרם לקב"ה להפוך את הכללים במצווה זו ולקבוע שאין סדר בתורה?

ד. בפסח שני קרא משהו שלא אירע בשום מצווה אחרת: יהודים צעקו "למה נגרע?". הם לא משכו בכתפיים כרגיל ולא הביעו אדישות למצב, אלא נתנו צעקה שביטאה את גודל המצוקה שלהם מכך שיפסידו את הזכות להפסיד קרבן מהותי כפסח. והצעקה זעזעה את הרקיעים ושברה את הכללים.

פסח שני הוא המצווה היחידה בתרי"ג שלא ירדה מלמעלה, אלא צמחה מלמטה. על פניו, הייתה להם תעודת פטור משכנעת: הם היו טמאים מסיבות טובות ונפטרו מהקרבת הפסח והיו יכולים להמשיך הלאה. אבל בער בהם להיות חלק מהזיכרון של יציאת מצרים ועד כדי שקמו וצעקו "למה נגרע?".

ויש כוח אחד שיותר חשוב מהסדר: לב נשבר. כשיהודי מבטא מצוקה עמוקה מכך שהוא לא ישרוד בלי קרבן פסח, שיהיה חסר לו סולם מהותי בקשר בינו ובין הקב"ה - הצעקה שוברת את הכללים. כי הצעקה נובעת ממקום יותר עמוק בנפש מאשר הכללים, ולכן היא גם פוגעת למעלה, אצל הקב"ה, במקום בו הקשר יותר חזק מהכללים. הכאב מטפס יותר גבוה מהם.

בכך מעביר פסח שני מסר כביר: קלקלת? טעית? אל תברח! אל תפטור את עצמך בייאוש. תקיש על שערי התשובה בתחנונים ובסוף תיפתח הדלת. אם זה ייגע בך – זה ייגע גם למעלה.

פעם קרא הבעש"ט לחסיד רבי זאב וולף קיצעס והורה לו להיות בעל התוקע בבית מדרשו. הבעש"ט העביר לו את כוונות התקיעות העמוקות שבונות את המלכות העליונה בראש השנה, וכדי לזכור היטב, רשם רבי זאב וולף את הכוונות על פתק והתכוון לקרוא ממנו לפני התקיעות.

הוא עלה עם השופר בבוקר ראש השנה, אבל אוי, הפתק נעלם. רבי זאב וולף הרגיש ערום וריקני בפני הבעש"ט ותקע בכיות נוראות. אחרי החג קרא לו הבעש"ט ואמר: "כל כוונה היא מפתח לשער אחד למעלה. אבל לב נשבר הוא מפתח כללי שפותח את כל הרקיעים העליונים..."

הבה נלקט ארבע דוגמאות לחוזקה של הצעקה כלפי שמים: א. פרשת וירא סיפרה כיצד החמיר ה' בעונשה של סדום, משום ש"יד עני ואביון לא החזיקה". והשאלה ידועה ומפורסמת: הרי לא מצאנו בין שבע מצוות בני נח, מצווה לתת צדקה ועל מה נענשו? במיוחד שמשמעות דברי הרמב"ם (הלכות מלכים י) כי בן נח אינו חייב בצדקה והדבר תלוי ברצונו?

אמנם התורה רומזת רמז נורא (בראשית יח): "ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה". ומבארת הגמרא את הלשון "הכצעקתה" לשון יחיד ולשון נקבה (סנהדרין קט): "נערה אחת הייתה מוציאה פת לעני בתוך הכד כשהייתה הולכת לשאוב מים. התגלה הדבר לבני סדום [כשראו שאותו

עני מחזיק מעמד בעיר ולא מת מרעב]. מרחו אותה בדבש והניחו על חומת העיר הגבוהה ובאו הדבורים ועקצו אותה למוות [וזזהו שנאמר 'הכצעקתה' לשון נקבה]".

נכון שהם לא הצטוו לתת צדקה, אבל **הם היו אמורים לשמוע את הצעקה**. ומול אטימות אוזניים כזו, שמעידה על עומק רוע והשחתה – הקב"ה אינו יכול להישאר אדיש.

ב. המצווה המרכזית בראש השנה היא תקיעת השופר וההלכה דורשת לתקוע מאה תקיעות. תוספות מביא בשם הערוך (ראש השנה לג, ב) כי המקור לכך הוא מדמעותיה של "אם סיסרא". כשהמתינה בחדרה לשובו של בנה משדה הקרב, היא "פעתה מאה פעיות", וכדי לבטל את צעקתה הכנה שעומדת כגנאי על ישראל - אנו נדרשים לתקוע מאה תקיעות.

והשאלה פשוטה: מי עמד לספור דמעותיה של אם סיסרא? הרי הייתה לבדה בביתה? במיוחד שסיסרא לא היה אחד מל"ו הצדיקים הנסתרים? הוא יצא למלחמה נגד צבא דבורה הנביאה וברק בן אבינועם ונהרג במעשה הגבורה ההרואי של יעל האמיצה, אשת חבר הקיני, שהצילה את ישראל?

אלא הקב"ה היה זה שספר את דמעותיה. צעקה של אימא היא צעקה של אימא ומגיעה עד כיסא הכבוד, עד כדי כך ש-3000 שנה אחרי, אנו נדרשים לתקן את הצער שלה עם מאה התקיעות שלנו.

ג. הנה שתי דוגמאות עוצמתיות בדברי חז"ל: פסח שני חל בסמוך לל"ג בעומר והמדרש מספר על התנא האלוקי, רבי שמעון בר יוחאי: בני זוג היו נשואים עשר שנים ולא זכו לילדים. על פי ההלכה, בני זוג שלא הביאו ילדים במועד ארוך כזה, רשאים להיפרד בהסכמה ולמצוא הזדמנות שניה עם בני זוג אחרים. הם נכנסו לביתו של רשב"י וביקשו את ברכת הדרך לגירושין.

רשב"י אמר: "כשם שהתחלתם בסעודה, כך תיפרדו בסעודה. תערכו חגיגה פרטית לשניכם ואחר כך תחזרו לבית הוריהם". ביחד ובלב נשבר הכינו את סעודת הגירושין שלהם וזאת הייתה סעודה מפוארת כמצוותו של רבי שמעון: נרות גדולים, בשרים ויין משובח. הבעל שבור הלב שתה כהוגן ואיבד ראשו ביין. לבסוף אמר לה מתוך נמנום: "קחי דבר אחד אהוב ושובי לבית הורייך".

האישה הורתה למשרתי הבית לשאת אותו לבית הוריה ולהניחו לישון על הספה. בבוקר התעורר בבית חמיו ולא הבין מה השתבש. היא הסבירה: "אמרת לי לקחת חפץ אחד אהוב ואין לי בעולם דבר יקר ממך". חזרו לרבי שמעון וסיפרו את שאירע. בירכם בילדם רבים וקול הצחוק עלה ונישא בביתם.

כאן עולה השאלה, למה נדרש התעלול עם הסעודה? מדוע רבי שמעון לא בירכם כשהופיעו לפניו? כנראה שלא הברכה הועילה – הצעקה הועילה. כששערי ברכה ננעלו – שערי דמעה לא ננעלו.

ד. לבסוף, נוכל להבין את הסיפור התלמודי המפורסם על התשובה: לא היה חוטא ובעל תאוה כמו אלעזר בן דורדייא. פעם הלך אצל אישה רחוקה מעבר לים ובשעת מעשה אמרה: 'אתה אבוד, אלעזר בן דורדייא לא ישוב בתשובה'. הזדעזע לשמוע ממנה והלך בין ההרים ובכה וצעק עד שיצאה נשמתו. יצאה בת קול ואמרה: 'אלעזר בן דורדייא מזומן לחיי העולם הבא'. ממשכה הגמרא כי רבי יהודה הנשיא שמע הבת-קול והחל לבכות. 'יש קונה עולמו בשנים רבות ויש קונה עולמו בשעה אחת'.

כאן עולה השאלה למה רבי בכה? מה היה אכפת לו שרבי אלעזר קנה עולמו "בשעה אחת"? ההסבר כביר: רבי בכה כמה אפשר לשנות בצעקה אחת. כמה אפשר לפרוץ קדימה אם האדם לא מוותר ומוסר עצמו לשינוי. את מה שנדרשים הצדיקים לפעול בשנים רבות, בעל התשובה פועל ברגע אחד. מנגד, כמה מפסידיים בגלל חוסר המוכנות להתעורר ולזעוק.

5. ליקוטי שיחות יח/120: מצד סדר התורה לא שייך להפוך זדונות לזכויות. כמו שאמרו חז"ל (ילקוט שמעוני תהלים תשב): 'שאלו לחכמה ... לנבואה ... לתורה ... חוטא מה ענשו? וכולם לא נתנו מקום למציאות תשובה (כי איך אפשר להשיב העבר?)'. רק כששאלו לקב"ה היה המענה 'עשה תשובה ויתכפר לו'. שכן מצד למעלה מסדר השתלשלות, 'כחשיכה כאורה לפניו' והרע יכול להתהפך לטוב.

עפ"ז נוכל להבין הזעקה 'למה נגרע?' שכן אף שמצד התורה, לא יכולה התשובה לשנות את העבר ולהפוך הזדונות לזכויות. בכל זאת על ידי שיהודי מתעורר בתנועה של תשובה - 'למה נגרע', זה מגיע עד ש'שאלו להקב"ה', ומשם מגיעה התשובה ש'אין דבר אבוד' – יש את התיקון של פסח שני.

זזה מה שמספרת הגמרא אודות התשובה של ראב"ד: 'בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת'. עבודת הצדיקים היא בסדר והדרגה ולכן היא לוקחת כמה שנים, משא"כ אצל ראב"ד שהייתה אצלו בחינת התשובה ובאופן של 'ראשו בין ברכיו', למעלה מהתחלוקת דראשו וברכיו, 'וגעה בבכיה' – אז היה קונה עולמו בשעה אחת, ובלשון הזוהר שתשובה היא 'בשעתא חדא'.

בהערה⁶ הובא סיפור מפעים על כוחה של צעקה.

ה. בהמשך לכך, הוסיף הרבי הסבר מעורר השראה בהזדמנות אחרת (תורת מנחם תשכה ג/300): ארבעים שנות הנדודים במדבר הסתיימו והעם הגיע אל שפת הארץ המובטחת. זה היה הרגע לחלק את הנחלות בין שנים עשר השבטים. אלעזר הכהן פתח בהגרת הנדל"ן הגדולה שהכריעה אלו שבטים יקבלו את הקרקעות הקדושות סביב ירושלים, את המגרשים היקרים לאורך קו החוף בשרון, ומי יזכה במי הים התיכון בהם התגלו לאחרונה שדות הגז של יצחק תשובה...

לפתע התחוללה דרמה: חמש נשים נכנסו לבית המדרש וביקשו לעמוד לדין בפני משה. בנות צלפחד היו חמש אחיות יתומות, שאביהן מת שנים קודם. הן היו רווקות מבוגרות שלא נישאו לאיש ולכן לא זכו לקרקע בארץ ישראל. בסיס החלוקה היה לכל בן ואילו בנות לא קיבלו חלק על שמן.

היו סיבות טובות לצורת החלוקה הזו (ראו בהערה⁷), אבל השורה התחתונה הייתה, שהן נותרו ללא נחלה וללא המשכיות לאביהן המת. בעוד שנשים אחרות היו מרכינות ראשן בהכנעה ואומרות 'זה החוק', בנות צלפחד נעמדו לערער על החוק. בכבוד עמדו לפני משה ותבעו כבודו של אביהן.

משה הפנה את השאלה לקב"ה וההמשך היה מדהים: ריבוננו של עולם הכריז על עדכון החוק ובנות צלפחד יזכו לקבל את חלק אביהן.

⁶ קהילת שיכון ותיקים בחולון, בהנהגת השליח הרב שמואל רסקין, חגגה בחודש אדר תשע"ט שמחה גדולה. חבר הקהילה, דוד סייארס, זכה להיכנס לחופה וזה היה הכול חוץ מעוד חופה צפויה ורגילה. הסבא של החתן עלה לארץ בקום המדינה מעיראק. הוא היה סוחר מצליח בתחום הטקסטיל וכאשר עסקיו הלכו והתרחבו, עבר לגור באינדונזיה, בשטח האי באלי. אינדונזיה היא המדינה המוסלמית המאוכלסת בעולם וסייארס עבר לשם עם אשתו וילדה קטנה בשם חנה. הילדה הזו ידעה מעט מאוד על היהדות שלה, לא היה לה דרך לחוות את הקשר שלה לעם היהודי וכאשר היא בגרה, הכירה שכן מוסלמי אדוק והתחתנה איתו. נולדו לה שלושה ילדים והגדול הוא דוד, מיודענו. חנה לא ידעה הרבה על היהדות שלה, אבל רצתה לשמור את הזהות היהודית של הילד. היא לא שלחה אותו לבית ספר מוסלמי, אלא לבית ספר נוצרי קתולי, כדי שיזכור שהוא שונה מכל השכנים... חלפו השנים ודוד התקרב לגיל בר מצווה וחנה הייתה מיוסרת. היא חלמה לחגוג בר מצוה, לראות אותו עולה לתורה וקורא את ההפטרות ככל נער יהודי, אך לא היה לה מושג איך לעשות זאת. אבא שלו זכור הוא מוסלמי אדוק שלא ממש בקי בטעמי ההפטרות.

הדת היהודית אינה מוכרת באינדונזיה ואסור לנהל בית כנסת באופן רשמי. סמוך לביתם היה מבנה בית כנסת קטן שנפתח רק ביום הכיפורים והסמל החיצוני היחיד עליו הוא ציור מגן דוד מבחוץ. חנה הרגישה כי היא מוכרחה לפרוק את ליבה בפני ה' ונכנסה לבית הכנסת להתפלל. היא גילתה מקום מוזנח ומאובק ועבדה שעות וימים כדי לנקות ולכבד את המקום.

על אחד השולחנות מצאה גלויה של זמני הדלקת נרות ועליה תמונה של הרבי מליובאוויטש. חנה הביטה בתמונה וצעקה: "רב יקר, אני מתחננת שתדאג לדוד שלי". הגיע הערב והיא סיימה את ענייניה בבית הכנסת ויצאה בחזרה הביתה. כשהיא נעלה את בית הכנסת, גילתה לתדהמתה מחזה שלא מן אינדונזיה: בפתח עמד חסיד מזוקן בשם ר' דוד סקורדר. היא שפשפה את העיניים אבל זאת הייתה מציאות. סקורדר הוא סוחר יהלומים מלונדון שקיבל בעבר הוראה מהרבי מליובאוויטש, שבכל מקום בו מבקר לרגל עסקיו, יתעניין במצב הקהילה היהודית. זאת הייתה הגישה של הרבי שיהודי לא מתגלגל בכל העולם רק בשביל עסקיו, אלא העסקים הם כיסוי על העסק הרוחני שמגיע לו שם. כשסקורדר הגיע לבאלי הוא התלבט מה עליו לעשות. זאת מדינה מוסלמית, אין קהילה יהודית ואסור אפילו לסמן בתי כנסת מבחוץ. אולי הרבי לא התכוון למקום כמו באלי? בכל זאת לא התעצל והחליט לעשות מה שביכולתו אולי כן ימצא את מבנה בית הכנסת.

הוא צעד ברחוב וראה מבנה קטן עם סמל מגן דוד. בדיוק כשבא לפתוח את הדלת, מצא אישה בודדה שזקוקה לעזרה שלו. סקורדר לקח את דוד הצעיר ללונדון, הכין אותו כראוי לבר המצווה, והנה חלפו השנים ודוד זכה להקים בית יהודי איתן בארץ ישראל.

⁷ לשמור את הנחלה בתוך שטח השבט המקורי, אבל אישה שתירש חלק אביה ששייך נניח לשבט זבולון, תוריש אותו לבניה - שייחוסם הולך אחר אביהם משבט אחר, וכך אי בתוך נחלת זבולון יעבור לשבט אחר.

וכאן עולה השאלה: מה חשבו לעצמן? בהיותן בעלות מדרגה רוחנית, מהיכן לקחו את האומץ לערער על הסדר שקבע הקב"ה ולכופף את הכללים? התשובה מדהימה: בנות צלפחד נקטו מילה נדירה שמופיעה רק שלוש פעמים בכל המקרא: "למה ייגרע שם אבינו?". בדיוק המינוח בו השתמשו האנשים של פסח שני: "למה נגרע לבלתי הקרב קרבן ה' במועדו?". כאן הציב הקב"ה את התקדים המדהים, לפיו יהודי יכול לגרום להוספת מצווה בתורה – אם רק אכפת לו. אילו משקפת הצעקה את רצונו הכן להיות קרוב יותר אל הקב"ה – הוא מסוגל לכתוב את הכללים מחדש.

בנות צלפחד לא ביקשו נדל"ן ולא תבעו רפורמות. הן כיבדו את הסדר ותבעו ממשה עצמו להיות להן לפה, במטרה לזכות לנחלה בארץ ישראל. וכך הפכו להיות גיבורות, הסמל הנצחי של אהבת הארץ.

המסקנה מכך מתבקשת וממלאת תקווה: בכוחנו להוסיף מצווה חדשה בתורה - **מצוות הגאולה**. שוב ושוב עולה הספק: אנחנו?! דלים וגמדים כמונו?! אנו נפתח את שערי השמים, מה שלא עשו אברי הדורות הקודמים?! והתשובה היא: כן. בעקשנות. איש אחד שאכפת לו, שיצחק באמת "עד מתי"? די לגלות, די לכאב, די לשבר ודי לחילול ה' בעיני האומות, יקרע שערי רחמים ויביא ישועה והצלה.

1. בשולי הדברים, אפשר להפיק מכך כלל ברור בעניינים שבין אדם לחברו, כפי שפתחנו את השיעור: העובדה שהקב"ה שובר את הכללים בפני צעקה, מחייבת גם אותנו להיות שם כשמישהו צועק. **כשמישהו צועק – זה לא משנה מי צודק**. אסור לזלזל או להקל ראש בכאב של אדם, ילד או מבוגר וכל התירוצים וכל הצידוקים אמורים להיגמר כשמישהו מבטא כאב.

ובפשטות: אתה שקוע בעבודה ומאחר לחזור הביתה. אשתך מתלוננת שקשה לה, אבל אתה עמוס בתירוצים ומתעלם. ואז ערב אחד נכנס הביתה ומוצא אותה שקועה בתוך הספה, נואשת. אתה פותח בסדרת התירוצים של "מישהו עיכב אותי" "וזאת תקופה לחוצה שתיגמר בעוד שבועיים", אבל אתה שומע אותה ממררת בבכי של אכזבה, התמוטטות ואיבוד כוחות.

ואז חייבת ליפול ההבנה: **הגזמתי!** אין יותר מקום לתירוצים. פתיחת הלב לצעקה – תעורר פסח שני' ותעניק את ההזדמנות השנייה להקים מחדש את הבית לששון ולשמחה, לישועה ולנחמה.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**